

JOURNAL of SOCIAL and HUMANITIES SCIENCES RESEARCH (JSHSR)

Uluslararası Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma Dergisi

Received/Makale Geliş 14.08.2021
Published /Yayınlanma 30.11.2021
Article Type/Makale Türü Research Article

Citation/Alıntı: Yıldız, E. (2021). Kırsal Kalkınma, Kırsal Turizm, IPARD Programı ve Desteklenen Kırsal Turizm Projeleri. *Journal of Social and Humanities Sciences Research*, 8(76), 2796-2804.
<http://dx.doi.org/10.26450/jshsr.2739>

• **Öğr.Gör.Dr. Erşan YILDIZ**
<https://orcid.org/0000-0001-9761-3185>
Erciyes Üniversitesi, Turizm Fakültesi, Turizm İşletmeciliği, Kayseri / TÜRKİYE

KIRSAL KALKINMA, KIRSAL TURİZM, IPARD PROGRAMI VE DESTEKLENEN KIRSAL TURİZM PROJELERİ¹

RURAL DEVELOPMENT, RURAL TOURISM, IPARD PROGRAMME, AND SUPPORTED RURAL TOURISM PROJECTS

Issue/Sayı: 76

Volume/Cilt: 8

jshsr.org

ISSN: 2459-1149

ÖZET

Yüzyıllardır insanoğlu daha iyi yaşam koşulları için köyden kente ya da kırsal alandan kentsel alanlara göç etmiş ve göç etmeye de devam etmektedir. Taşıma kapasitesinin aşılmasıyla aşırı göçlerin kentsel alanlarda yarattığı sorunlar, yetkilileri farklı çözümler üretmeye yöneltmiştir. Bu çözüm arayışlarında gündeme gelen ve dünyanın çeşitli yerlerinde uygulanmaya başlanan çalışmalardan bir tanesi, kırsal kalkınmadır. Yetkililer göç eden insanların göç etmemesi ve göç edenlerinde geri dönmeleri için kalkınmanın yerelden başlaması gerektiğini ifade etmiş ve bu yönde çalışmalarla birlikte üretilen projelere destek verilmeye başlanmıştır. Bu çabaların başlangıcında kırsal alan tanımlaması yapılmış ve kırsal alanların sınırları belirlenmiştir. Daha sonra kırsal bölgelerin değerleri ve kaynaklarının tespiti ve kaynakların sürdürülebilir bir şekilde kullanılması için neler yapılabileceği ve hangi projelere ve alanlara destek verileceği konusunda tespitler yapılmıştır. Kırsal kalkınmanın öncelikli alanlarının ve bu alanlara yönelik projelerin desteklenmesi için hükümetler çeşitli kuruluşlarla işbirliğine gitmiştir. Kırsal kalkınmaya hükümetlerle oluşturduğu fonlar vasıtasıyla destek veren en önemli kuruluşlardan bir tanesi Avrupa Birliği (AB)'dir. AB'nin kırsal kalkınmada özellikle aday ülkelere yönelik ortak tarım politikaların oluşturulması, uyum hazırlıkları vb. kapsamında IPARD (Instrument for Pre-Accession-Rural Development-Katılım Öncesi Kırsal Kalkınma Bileşeni) AB'ye katılım öncesi kırsal kalkınma programı hazırlanmıştır. Türkiye'de Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu (TKDK) ile AB'nin yapmış olduğu anlaşma çerçevesinde kırsal kalkınma programı iki aşamadan oluşmaktadır. Birinci aşama 2007-2013, ikinci aşama ise 2014-2020 yılları arasındadır. IPARD projesinin daha çok tarımsal projelere destek vermesine rağmen, kırsal kalkınmada kırsal turizmle ilgili projelere de destek verdiği görülmektedir. IPARD programı kapsamında girişimcilerin hazırladığı projelere; proje öncesi, sırası ve sonrasında her türlü teknik, maddi vb. destekler verilmektedir. Kabul edilen projelere maddi anlamda hibe (geri ödemesiz) olarak proje tutarının %50'si verilmektedir. Turizm anlamında, Çiftlik Faaliyetlerinin Çeşitlendirilmesi ve İş Geliştirme çerçevesinde Kırsal Turizm ve Rekreasyon Faaliyetleri alanında hazırlanan ve uygun görülen projelere destek verilmektedir. Türkiye'nin birçok ili proje kapsamında olup, çalışmanın sonunda bugüne kadar 130'un üzerinde otel, pansiyon, restoran, çay bahçesi, dinlenme tesisleri, çiftlik evi, dağ evi, spor tesisleri, su parkları gibi projelere destek verildiği belirlenmiştir. Ancak, yaklaşık 15 yıldır uygulanan bu programa daha fazla ilgi gösterilmesi kırsal kalkınmaya, beraberinde de ulusal kalkınmaya ivme kazandıracaktır. Bu bağlamda çalışmanın amacı; 2020 yılına kadar devam eden ve 2021 yılında da devam etmekte olan bu projeden küçük girişimcileri haberdar etmek, bu projeye ilgili bir hatırlatma yapmak, farkındalık oluşturmak ve sağlanan bu önemli fırsatın kaçırılmaması için kamuoyunun dikkatini çekmektir.

Anahtar Kelimeler: Kırsal Kalkınma, Kırsal Turizm, IPARD Programı, Kırsal Turizm Projeleri.

ABSTRACT

For ages, people have been migrating from villages to cities or from rural to urban places for better living conditions. Urban problems caused by surpassing the bearing capacity of cities due to excessive migration have led the authorities to find different solutions. One of these solutions that have come up and started to be implemented in various places in rural development. Authorities have stated that development needs to be local in order to prevent people from migration, and have them turn back; and, hence, they have started to support relevant projects. As a start, the concept of rural region and its borders have been defined. Next, the values of rural regions and resources have been determined, as well as the actions to be taken for sustainable

¹ Bu çalışma, 26-29 Nisan 2018 tarihleri arasında Antalya İli, Patara Antik Kentinde düzenlenen "Innovation and Global Issues in Social Sciences III" kongresinde özet bildirisi olarak sunulmuştur

usage of the resources, and which projects and fields to support. Supporting the primary areas of rural development and relevant projects, governments have formed collaborations with various organizations. European Union (EU) is one of the most important organizations that support rural development by means of the funds they have created with governments. In the context of the emergence of agricultural policies in candidate countries, harmonization process, etc., IPARD (Instrument for Pre-Accession-Rural Development) has been established as a pre-accession assistance program. In Turkey, the rural development program in the context of the agreement between the Agriculture and Rural Development Support Institution (ARDSI) and EU has two periods. The first period covers the years 2007-2013, and the second period covers the years 2014-2020. While the IPARD project mainly supports agricultural projects, there are also examples of supported rural tourism projects. Within IPARD, entrepreneurs are provided with every kind of support, including technical and financial, in the processes of pre-project, during the project, and post-project. Accepted projects are financed 50% of the project amount with grants. In terms of tourism, projects prepared on the subject of Rural Tourism and Recreation Activities are supported in the scope of Diversification of Farm Activities and Business Development. Most of the cities in Turkey are eligible for the implementation of projects, and, to date, more than 130 projects, such as hotels, B&Bs, restaurants, tea gardens, way stations, farms, mountain hostels, sports facilities, and aqua parks have been supported. However, showing more interest in the project which has been carried out for nearly 15 years will accelerate rural and, in turn, national development. In this context, the aim of the study is; It is to inform small entrepreneurs about this project, which continues until 2020 and continues in 2021, to make a reminder about this project, to raise awareness, and to attract the attention of the public so that this important opportunity is not missed.

Keywords: Rural Development, Rural Tourism, IPARD Programme, Rural Tourism Projects.

1. GİRİŞ

Son yüzyılda her alanda yaşanan hızlı gelişmeler ve köklü değişimler, turizm kavramına yaklaşımı değiştirmiş ve turizm türlerinin çeşitlenmesine de sebebiyet vermiştir. Aslında bu değişimin temelinde ekonomik, sosyal ve teknolojik gelişmeler olmasının yanında, farklı turist tiplerinin ortaya çıkmasının büyük rolü vardır. Günümüz turisti, özel ilgi alanları olan, çevreye duyarlı, tarih, kültür ve sanata düşkün ve doğallığı arayan bir anlayışa sahiptir. Bu anlayışta, turizm kavramında yeni bir bakışın ve alternatif turizm türlerinin doğmasına vesile olmuştur.

Turizm kavramında ve çeşitlerinde ortaya çıkan anlayış; genelde alternatif turizm kapsamında ele alınan turizm etkinliklerinin artmasına neden olmuş ve eko turizm, kırsal turizm, yumuşak (soft) turizm ve özel ilgi turizmi gibi farklı turizm türleri alternatif turizm adı altında değerlendirilmeye başlanılmıştır (Aydın, 2012). Alternatif turizm türlerinden birisi de konumuzun temelini oluşturan kırsal turizmdir.

Kırsaldan kentlere göç, kırsal alanlardaki nüfusun azalmasına, kırsal alanın üretim gücünün zayıflamasına neden olurken, kentlerde de sosyal ve kültürel içerikli sorunların gündeme gelmesine sebep olmuştur (Kuşat, 2014). Özellikle sanayileşmiş ülkelerde ve büyük şehirlerde yaşayan insanların modern hayatın yorgunluğunu doğayla iç içe kırsal alanlarda atma gereksinimi kırsal turizme olan talebin artmasına neden olmuştur ve olmaya devam etmektedir (Çeken, Karadağ ve Dalgın, 2011).

Ahipaşaoğlu ve Çeltek, (2006) çalışmasında; AB tarafından yapılan çalışmalarda Kırsal turizmin, “Amacı tarımsal ya da yerel değerlerle iç içe bulunarak hoşça zaman geçirmek olan turistlere, beklentileri doğrultusunda konaklama, yiyecek, içecek ve diğer hizmetleri veren küçük ölçekli işletmelerin yer aldığı küçük yerleşimlerde gerçekleştirilen faaliyetler bütünü” olarak tanımlandığını ifade etmektedir (Etikan ve Çukur, 2011).

Avcıkurt ve Köröğlu, (2008) çalışmasında; Kırsal turizmin, yöresel kültürleri ve yaşam biçimlerini tanımak isteyen turistlerin (geleneksel yaşam biçimlerini ve özelliklerini korumak istemeleri sebebiyle) kırsal alanları tercih etmeleri, kırsal bölgelerin gelişmesine ve kalkınmasına katkıda bulunduğunu ifade etmektedir (Kızılaslan ve Tayfur, 2013). Bu ifadelerden anlaşılacağı gibi, kırsal turizmle kırsal turizmin etle tırnak gibi olması ve birlikte ele alınması gerektiği kaçınılmaz bir gerçektir.

Kırsal kalkınma, ülkelerin genel kalkınma programları içerisinde yer alan ve bölgesel kalkınmada önemli payı olan bir kalkınma şeklini ifade etmektedir (Kuşat, 2014). Kırsal turizmin kırsal kalkınmaya etkisi ise, daha çok yöredeki tarihi, doğal, kültürel ve tarımsal kaynakların etkin bir şekilde kullanılmasıyla doğru orantılıdır (Çeken vd., 2011). Bu kapsamda, doğaya yönelik olarak değişen tercihler doğrultusunda turizm etkinliklerinin yürütülebileceği alanlara yönelik politikaların oluşturulması, planlanma çalışmalarının yapılması ve uygulanması gereklidir (Aydın, 2012).

Son yıllarda kırsal kalkınma ve kırsal turizmin birlikte ele alındığı ve desteklendiği çalışmalar başlamıştır. Bu çalışmalar ülke bazında yapıldığı gibi özellikle AB tarafından üye ve üyeliğe aday ülkelerin kırsal alanlarının kalkındırılmasına yönelik kırsal turizm gibi bileşenleri devreye koyduğu görülmektedir. Kırsal alanların kalkınması için oluşturulan projeler AB tarafından desteklenmektedir. Bu bağlamda AB, 2007-2013 yılları arasında IPARD I programını uygulamaya koymuş ve 2014-2020 yılları arasında IPARD II programı uygulanmıştır. 2021 yılında da bu program uygulanmaya devam

edilmektedir. IPARD, AB tarafından aday ve potansiyel aday ülkelere destek olmak amacıyla oluşturulan, "Kırsal Kalkınma için Katılım Öncesi Yardım Aracı"dır (Instrument for Pre-Accession Assistance-IPA) (TKDK, 2021).

AB üyesi ya da üyeliğe aday olan ülkelere; uyum sürecinde siyasi, adli, idari, ekonomik alanlarda olması gereken tedbirleri veya gerçekleştirmesi gereken düzenlemeleri yapması için bazı mali yardımlar yapılabilmektedir (Aslan, Demirhan ve Ertaş, 2016). Bu yardımların araçlarından bir tanesi de IPARD programıdır.

Bu çalışmada, AB'ye aday olan ülkelere kırsal kalkınma kapsamında yapılan mali yardımlar IPARD programının ülkemizdeki kırsal turizm uygulamaları incelenmiştir. Bu kapsamda literatür taraması yapılmış ve çalışmada nitel veri analizi kullanılmıştır. Araştırmada; IPARD Programı özelinde, Türkiye'deki Kırsal Kalkınma, Kırsal Turizm, IPARD Programı ve Desteklenen Kırsal Turizm Projeleriyle ilgili bugüne kadar yapılan çalışmalara yer verilmiştir.

2. LİTERATÜR TARAMASI

Bu bölümde; öncelikle kırsal kalkınma kavramı üzerinde durulmakta, kırsal turizm ve IPARD programı hakkında bilgiler verilmekte ve daha sonra da desteklenen kırsal turizm projeleriyle ilgili onaylanmış projeler örnekler verilerek açıklanmaktadır.

2.1. Kırsal Kalkınma

Kırsal kalkınma kavramının daha iyi anlaşılabilmesi için kırsal ve kırsal alan gibi hususlar üzerinde durulması yararlı olacaktır. Geçmişten günümüze bu kavramlarla ilgili ihtiyaç halinde güncellemeler yapılmıştır. Türk Dil Kurumu (TDK) Türkçe sözlüğünde "kırsal" sözcüğü; kır ile ilgili, az insanın barındığı, genellikle kır durumunda olan yer, Kırsal alan/kırsal bölge ise, üretim etkinlikleri tarıma dayalı olan, hayvancılık yapılan, kırsal nüfusun yaşadığı ve çalıştığı alan, şeklinde tanımlanmaktadır (TDK Türkçe Sözlük, 2021). Turizme göre 'Kırsal'ın taşıdığı anlam; deniz turizmi yerleri dışında kalan, kentsel yerleşimlerden uzakta, kırlara özgü doğal ve kültürel yapının korunduğu, tenha, yapaylıkla tanışmamış (otantik) alandır (Soykan, 1999).

Kırsal alanla ilgili ilk tanımlama Türkiye'de 1924 tarihli Köy Kanunu'na göre yapılmıştır. Bu tanıma göre, 20.000'den daha az nüfusa sahip yerleşim birimleri kırsal alan olarak tanımlanmıştır (Esengül, 2005). Kırsal alanlar genelde nüfusu 10 bin kişiden az olan yerleşim yerleridir (Soykan, 2006). 2000 yılında yayınlanan "Devlet Planlama Teşkilatı Sekizinci Kalkınma Planını Kırsal Kalkınma Raporu"nda kırsal alan kavramına açıklık getirilmiştir. Bu rapora göre Kırsal alan; yaşam ve ekonomik faaliyetlerin, önemli ölçüde doğal kaynakların kullanımı ve değerlendirilmesine bağlı olduğu, ekonomik, toplumsal ve kültürel gelişme süreçlerinin yavaş ilerlediği, geleneksel değerlerin hayatın şekillenmesinde etkili olduğu, yüz yüze ilişkilerin önemini koruduğu, teknolojik gelişmelerin yaşama ve üretime yansımalarının daha uzun bir zaman aldığı, sosyo-ekonomik nitelikleriyle kentsel alanlar dışında kalan yerlerdir (Çeken vd., 2011).

Son 20 yıllık dönemde belediyeler, köy, kırsal alan vb. yerleri düzenleyen kanunların değişmesiyle kırsal alanların yapı ve sınırları da değişmeye başlamıştır. Bu çerçevede; 2005 yılında kabul edilen 5393 sayılı Belediye Kanunu belediye olma şartı 2000'den 5000'e çıkarılmış, 2012 yılında ise 5216 sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu'nda 6360 sayılı kanunla yapılan değişiklik ile ilin mülki sınırları büyükşehir belediye sınırları haline getirilmiştir (Aslan vd., 2016). Sonuç olarak; geline nokta da birçok alanın statüsü değişmiştir. Kasaba, bucak vb. yerlere mahalle statüsü kazandırılmıştır. Bunun yanında köy ya da kırsal alan kabul edilebilecek bazı yerlerde kırsal alan özelliğini kaybetmiştir. Bununla birlikte, ülkemizde halen kırsal alan konumunda olan oldukça geniş alanların bulunduğunu da belirtmekte fayda vardır.

Kır, kırsal, kırsal alan kavramlarının yanında kırsal kalkınma kavramının irdelenmesi, kırsal turizm ve kırsal turizm projelerine ışık tutacaktır. Geray'a (1999) göre kırsal Kalkınma; kırsal alanlarda yaşayan insanların sosyo-ekonomik ve kültürel bakımdan yapısını değiştirecek şekilde üretim, gelir ve refah seviyelerinin geliştirilmesi, dengesizliklerin giderilmesi, kentsel alanlarda mevcut fiziksel ve toplumsal alt yapının kırsal alanlarda da oluşturulması, tarımsal ürünlerin daha iyi değerlendirilmesi yönündeki süreçleri, etkinlik ve örgütlenmeleri olarak açıklanabilir (Çeken vd., 2011). Kırsal kalkınma; kent özelliği göstermeyen yerlere belirli kamu hizmetlerini götürmek ve o bölgelerdeki idarelerin yönetim kapasitelerini arttırmak suretiyle, ekonomik gelişme ve dönüşümü sağlamak ve uzun dönemli refah artışı

ile kentlerdeki yakını bir yaşamı oluşturmak ve böylece kırsal yoksulluk ve yoksunluğunu gidermek şeklinde açıklanabilir (Aslan vd., 2016).

Kırsal kalkınma için birçok ülke ve birlikler (AB gibi) tarım, hayvancılık vb. birçok sektörü devreye sokan projeler hazırlamaktadır. Bu projeler vasıtasıyla kırsal alanların kalkınması için oluşturulan fonlar girişimcilere hibe olarak verilmektedir. Kırsal alanların kalkınması için oluşturulan projelerin bir kısmı da turizm sektörünün önemli turizm çeşitlerinden olmaya başlayan kırsal turizmle alakalıdır. Kısacası, kırsal kalkınmada kırsal turizm önemli bir bileşen olarak görülmekte ve kuvvetle desteklenmektedir.

Kırsal turizmin kırsal kalkınmaya olan etkileri genellikle; sosyo-ekonomik, kültürel ve fiziksel olarak sınıflandırılmıştır. Sosyo-ekonomik etkilerinden en önemlisi, yöreye ek gelir ve istihdam sağlanması vb., kültürel olarak, yerel kültürün gururunu ve kimliğini koruyarak, onu canlandırmaya yönelik olması vb. ve fiziksel olarak ise doğa vb. korunması şeklinde açıklanabilir (Kızılaslan ve Tayfur, 2013). Bununla birlikte; sürdürülebilir kırsal turizm planları ve politikaları sağlıklı bir şekilde oluşturulmadığı sürece, kırsal turizmin kırsal alanlara olumsuz etkilerinin de olacağı kaçınılmaz bir gerçektir. Çarpık yapılaşma, çevre kirliliği, kültürel yozlaşma vb. bunlardan sadece bazılarıdır. Ancak kırsal turizmin olumlu etkilerinin olumsuz etkilerinden çok daha fazla olduğu otoriteler tarafından kabul görmektedir.

2.2. Kırsal Turizm

Avcıkurt ve Köroğlu, (2008) çalışmasında; kırsal alanlardaki çiftçilerin gelirlerinin artırılması ve kırsal ile kent arası gelir farklılığının azaltılması, kırsal alanlardan kente göçün önlenmesi, kırsal alandaki insanların yaşam şartlarının iyileştirilmesi, doğaya özlem duyan turistlerin doğayla bütünleşmesinin sağlanması vb. amaçlarla kırsal turizm, yeni bir turizm türü olarak ortaya çıktığını ifade etmektedir (Akyol, 2012). AB tarafından 1999 yılında yapılan tanıma göre; "Kırsal turizm; tarımsal ya da yerel değerlerle bir arada hoşça zaman geçirmeyi amaç edinen turistlere, beklentileri doğrultusunda küçük ölçekli işletmelerde konaklama, yeme-içme ve diğer hizmetlerin sunulduğu ve küçük yerleşimlerde gerçekleştirilen faaliyetler bütünüdür" (Kuşat, 2014).

Kırsal turizm; genellikle boş vakit geçirme, rekreasyon ve çok az iş amaçlı, aynı ülke ya da farklı ülkelerin kentli insanların kırsal alanları kullanımını kapsamaktadır (Aydın, 2012). Soykan (2006); Çeken vd. (2011) çalışmalarında kırsal turizmi; çiftlik turizmi, yeşil turizm veya yayla turizmi gibi isimlerle anılmasına rağmen, eko turizm, alışveriş, kayak, bisikletli ve atlı doğa gezileri, macera, rafting, spor, termal turizm, avcılık ve balıkçılık, sanat, tarih ve etnik yapıya endeksli bir turizm türü olduğunu belirtmektedir (Etikan ve Çukur, 2011). Kırsal turizm; kişi ve kişilerin yurt içinde ve yurtdışında kırsal alanlara yaptığı seyahatler anlamına da gelmektedir (Türkben, Gül ve Uzar, 2012).

Soykan, (2003) göre kırsal turizm;

- Kırsal turizm her mevsim yapılabilen bir turizm türüdür.
- Kırsal turizm, turizmin coğrafi dağılımında denge unsurudur.
- Kırsal turizm birçok turizm türüne entegre olabilir.
- Kırsal turizmde rekreasyonel etkinlikler çok çeşitli ve özgündür.
- Kırsal turizmin turist profili farklıdır.
- Kırsal turizm, doğal çevrenin ve kültürel mirasın korunmasına katkıda bulunur.
- Kırsal turizm bir ülkenin tanıtımında önemli bir araçtır.
- Kırsal turizm, sürdürülebilir turizm anlayışına hizmet eder.

Sonuç olarak; kırsal turizmin öncülüğünde kırsal alanların kalkındırılması düşüncesi her alandan destek görmektedir. Bu kalkınmanın sürdürülebilir olması yine öncelikli hedeflerden birisidir. Bu bağlamda, kırsal turizm için hazırlanacak ve desteklenecek projelerin AB gibi önemli bir güç tarafından desteklenmesi ve sürdürülebilir kalkınmanın gerçekleştirilmesi son derece önemlidir. Bu aşamada, profesyonelce hazırlanan ve desteklenen projeler devreye girmektedir. Bir sonraki kısımda AB tarafından hazırlanan ve desteklenen IPARD Programı hakkında bilgiler verilecektir.

2.3. IPARD Programı

Son 15-20 yılda AB üyeliğine aday ülkelerin (başta Türkiye olmak üzere) kırsal kalkınma politikalarına yön vermek için çeşitli programlar oluşturmuştur. Türkiye'nin AB ile ilişkileri, 2005 yılında tam üyelik müzakerelerine başladıktan sonra hız kazanmıştır (Aslan vd., 2016).

IPARD, AB tarafından aday ve potansiyel aday ülkelere destek olmak amacıyla oluşturulan, "Kırsal Kalkınma için Katılım Öncesi Yardım Aracı"dır (Instrument for Pre-Accession Assistance-IPA). Avrupa Komisyonu tarafından 25 Şubat 2008 tarihinde onaylanan Kırsal Kalkınma (IPARD) Programı; Türkiye'nin katılım öncesi dönemdeki öncelikleri ve ihtiyaçlarını dikkate alarak, sürdürülebilir kalkınmayı sağlamak için kapasite oluşturmayı hedeflemekte, işletmeleri AB standartlarına yükseltmeyi amaçlamaktadır.

Kırsal Kalkınma Bileşeni kapsamında uygulanacak yatırımlara ilişkin 01.07.2011 tarihinde Birinci Başvuru ilanına çıkmıştır. Faydalanıcılara uygun harcamalar karşılığında sağlanacak olan mali desteğin kaynağı, AB ve Türkiye Cumhuriyeti eş-finansmanından oluşturulan IPARD Programı Fonu'dur. Bu destek "Kamu Katkısı" olarak adlandırılmaktadır. Bu kamu katkısı, program çerçevesinde gerçekleştirilmiş yatırımlar için geri ödemesiz olarak kullanılmaktadır. IPARD Programı kapsamında desteklenecek yatırımlar iki gruba ayrılmıştır.

1. Tarımsal İşletmelerin Fiziki Varlıklarına Yönelik Yatırımlar
2. Çiftlik Faaliyetlerinin Çeşitlendirilmesi ve İş Geliştirme (Örneğin, Kırsal Turizm ve Rekreasyon Faaliyetleri)

2007-2013 yılları arasında uygulanan IPARD Programı'ndan (IPARD I Dönemi) daha sonra 2014-2020 IPARD Programı (IPARD II Dönemi) olarak tekrar uygulamaya konulmuştur. Programa gösterilen ilgi ve programın başarısından dolayı 2021 yılında da program devam ettirilmektedir. Daha sonraki yıllarda da desteklerin süreceği öngörülmektedir (TKDK, 2021).

Her bir proje için uygun harcamaların toplam değeri; 15.000 Euro'dan düşük, 500.000 Euro'dan yüksek olması mümkün değildir. Destek Miktarı, ortalama uygun harcamaların %50'si kadardır (Erdağ, 2015). Teminat istenmemekle birlikte, başvuru sahibi, projeyi yürütecek mali güce sahip olduğunu iş planında göstermek durumundadır. Kredi ihtiyacı için Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu (TKDK), kredi kullanmayı planlayan yatırımcılar için 18 banka ve Tarım Kredi Kooperatifleri Merkez Birliği ile protokol imzalamıştır.

Kırsal Turizm Programı kapsamında; en fazla 25 oda kapasiteli otel, motel ya da pansiyon, yöresel lokanta, restoran, kafe ya da pastane gibi yeme içme tesisleri, çiftlik ürünlerine yönelik tanıtım stantları, çiftlik turizmi tesisleri, doğa yürüyüş parkuru kurulması, paintball² tesislerinin inşası, tırmanma platformu, dağcılık, hobi bahçeleri, bahçe içi yolların inşası ya da düzenlenmesi, açık yüzme havuzu inşası, dağ bisikleti gezi alanları inşası, rafting parkuru inşası, halı saha tesisi inşası gibi yapımlar ve düzenlemelere yönelik yatırımlar, at bakımı ve binicilik, balık avlama, havuz filtreleme ve dezenfeksiyon, bisiklet kullanımı ve tamiri, halı saha, aquapark (su parkı) ve safari gibi yatırımlar destek kapsamındadır. Ayrıca, mevcut bir tesisiniz varsa, bu tesisle ilgili yenileme, restorasyon, kapasite artırımı gibi konularda da proje geliştirebilirsiniz. Ancak bunun bazı şartları (Örneğin, işletmenin en fazla 10 çalışanı olmak zorunda) bulunmaktadır.

Projeleriniz için; Kırsal Turizm Derneği, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, Kalkınma Bakanlığı'nın yanı sıra 444 85 35 numaralı "Yardım Masası" hattını arayıp ister telefonla isterse yüz yüze, merkez ya da il koordinatörlüğündeki yardım masalarından destek alabilirsiniz. Bununla birlikte, TKDK'nun resmî sitesinden de her türlü bilgi desteği alabilirsiniz (TKDK, 2021).

2.4. Desteklenen Kırsal Turizm Projeleri

Şerefoğlu, (2009) ve Çolak, (2009) çalışmalarında; Kırsal turizmin Türkiye için taşıdığı önemin artmasıyla beraber, bazı kırsal turizm projeleri oluşturulduğunu ve uygulanmaya başlandığını, Kültür ve Turizm Bakanlığı ile Tarım ve Köyişleri Bakanlıklarının aracılığıyla ve AB'nin maddi desteğiyle yapılandırılan bu projelerin bir kısmını şu şekilde özetlemişlerdir (Kuşat, 2014):

² Paintball (boya topu), belirli sayıdaki grupların rakiplerini, işletleyiciler, yani paintball silahı ile üzerlerinde boya toplarını patlatarak elemesi ve hedeflerine ulaşmasıdır (Marmarapaintball, 2018).

- Küre Dağları ve Zümrüt Köyü Projesi / Batı Karadeniz Bölgesi,
- Kastamonu Azdavay ve Yanıkali Konağı Restorasyonu Projesi / Batı Karadeniz Bölgesi,
- Buldan Projesi / Ege Bölgesi,
- DAKAP – Doğu Anadolu Kalkınma Programı / Doğu Anadolu Bölgesi,
- DATUR – Doğu Anadolu Turizm Gelişim Projesi / Doğu Anadolu Bölgesi,
- İzmir Şirince Köyü Projesi / Ege Bölgesi,
- Manisa Tekelioğlu Köyü Projesi / Ege Bölgesi,
- Göreme Projesi / İç Anadolu Bölgesi,
- Beypazarı Projesi / İç Anadolu Bölgesi,
- TATUTA-Ekolojik Çiftliklerde Tarım Turizmi Gönüllü Bilgi ve Tecrübe Takası Projesi/ Genel,
- Winpeace-Türkiye Yunanistan Kadın Barış Girişimi-Karaburun / Ege Bölgesi,
- Cumalıkızık Koruma Yaşatma 98 Projesi /Marmara Bölgesi.

IPARD Programının (I ve II Dönemi) uygulanmaya başlanmasından itibaren hem kırsal kalkınma için desteklenen sektörlerin tamamı hem de kırsal kalkınma bileşeni olan kırsal turizm için onaylanan projelere hibe vb. destekler verilmiş birçok proje hayata geçirilmiştir. Örneğin, Tarım ve Orman Bakanı Dr. Bekir Pakdemirli, "IPARD II – 10. Çağrı Dönemi" çerçevesinde onaylanan 493 projeye (bu projelerin 188 tanesi Kırsal turizm olmak üzere) 875 milyon lira hibe desteği verileceğini belirtmiştir. Ayrıca 2021 yılı içerisinde 11 farklı sektörde yatırımları tamamlanan toplam: 2 bin 603 projeye 805 milyon lira hibe desteği gerçekleştirdiklerini aktaran Pakdemirli, Türkiye'ye 1,2 milyar liralık yatırım kazandırıldığını ifade etmiştir. Kırsal turizm için Türkiye'de desteklenen illerde başarılı bir şekilde hayata geçirilmiş projelerin bazıları şu şekildedir (TKDK, 2021):

Yatırımın İsmi	Yatırımın Yapıldığı Yer	IPARD Desteği
ÇAKIR TERMAL	Gazlıgöl İhsaniye/Afyonkarahisar	% 50, 702.403,22 ₺

Proje sahibi Mustafa ÇAKIR; "İlimizde termal tesislerinin yoğunlukta bulunduğu İhsaniye-Gazlıgöl Kasabasında, modern bir termal konaklama tesisi yapmak hep hayalimizde vardı. TKDK'nın bu sektöre destek verdiğini duyunca 2014 yılında projemi hazırlayıp müracaat ettim. TKDK sayesinde gerçekleştirdiğimiz tesis bölgemizde Turizm İşletme Belgesine sahip örnek bir tesis oldu. Bizim projemizden sonra kasabamızdan birçok yatırımcı destek için proje hazırladı" şeklinde açıklamalarda bulunmuştur.

Yatırımın İsmi	Yatırımın Yapıldığı Yer	IPARD Desteği
AENEAS BUTİK OTEL	Balıkesir / Edremit / Avcılar Köyü	% 50, 317.883,76 ₺

Proje sahibi A. Vecdi GÜRELİ: "A Frodit Yapı Tasarım ve Turizm A.Ş 1995 yılından itibaren turizm sektörünün içerisinde. Afrodit Tatil Köyünü inşa etmiş ve işletmesini sürdürmektedir. Bölgesinde eko turizm, köy ve tarım turizmi, kültür turizmine katkı vermek amacı ile AENEAS BUTİK OTEL projesine başlamış ve yaklaşık %60 düzeyinde iken TKDK'nın kırsal turizm destek projesinden yararlanmak üzere başvurmuş ve projenin tamamlanması TKDK katkısı ile gerçekleşmiştir. AENEAS BUTİK OTEL doğanın korunarak da özgün projeler yaratılabileceğine iyi bir örnektir. Doğal ve sağlıklı ürünler sunan mutfağı konusunda da iddialı olmayı hedeflemiştir" şeklinde açıklamalarda bulunmuştur.

Yatırımın İsmi	Yatırımın Yapıldığı Yer	IPARD Desteği
AFFISSIA GARDEN OTEL	Balıkesir/Marmara/Yığıtlar Mah.	% 50, 379.375,82 ₺

Proje sahibi Emine SAMATYALI: "Çocuklarımıza kendimize ait bir işletme bırakma hayalini kurumun destekleri sayesinde gerçekleştirebildik. TKDK'nın desteklerinden başta haberimiz yoktu. 17 oda kapasiteli işletmenin kaba inşaatını biz kendi sermayemizle tamamlamıştık ama iç dizaynını nasıl yapacağımızı düşünürken bir aile dostumuz TKDK desteklerinden bahsetti. Hemen araştırmaya geçtik ve IPARD I'in 12. Çağrı ilanı döneminde ilk projemizi sunduk. Projemiz, 12. Çağrı ilanı döneminde kaba inşaatı bitmiş halde 17 oda kapasiteli otel şeklinde sunuldu. Sözleşme imzalandı ve işletme tamamlandıktan sonra %50 hibemizi aldık. Sonraki dönemde işletmemize ek olarak ve kapasitemizi 25 odaya çıkararak daha büyük ve havuzu olan bir projeye çevirdik. 15. Çağrı ilanı döneminde de bu modernizasyon projemizi Balıkesir Koordinatörlüğüne sunduk. TKDK sayesinde açık havuzu bulunan 25 oda kapasiteli bir turizm işletmesine %50 hibe ile sahip olduk" şeklinde açıklamalarda bulunmuştur.

Yatırımın İsmi	Yatırımın Yapıldığı Yer	IPARD Desteği
GÖKÖZ Natural Projesi	Bursa/Keles/Gököz Köyü	% 50, 572.599,95 ₺

Proje sahibi Arif DOĞRU: "TKDK'nın hibe programlarını öğrendiğimde neden kendim içinde bir proje yapmayım diye düşündüm. GÖKÖZ Natural Projesi özellikle Bursa'nın kırsal kesiminde kalan dağ ilçelerinin köylerinin kalkınmasına çok büyük katkı sağlamaktadır. İşletmemde 7 kişiye tam zamanlı 24 kişiye sezonluk iş istihdamı sağlanmıştır. Ayrıca çevre köylerde yaşayan kadınlarımızın ekonomik hayata kazandırılmasına katkı sağlamaktadır (köy kahvaltısı, ev yapımı salça, reçel vs.). İşletmem doğa meraklısı insanlar için doğal ortam içinde sağlıklı, güvenli ve kaliteli alternatif tatil imkanı sağlamaktadır" şeklinde açıklamalarda bulunmuştur.

Yatırımın İsmi	Yatırımın Yapıldığı Yer	IPARD Desteği
Obasya projesi	Manisa/Yunusemre/ Ortaköy	% 50, 551.719,56 ₺

S.S. Obasya Turizm Geliştirme Kooperatifi üyesi Mustafa PALA: "Obasya projesi son dört yıldır sürekli düşündüğümüz bir projeydi. Hedefimiz "Asya'dan Anadolu'ya Türk Halk Kültüründe Mesken" odaklı bir konsept tesis geliştirmektir. Bunu yaşayan bir proje olarak düşündük. Projemizde TKDK'dan tesisin ana bölümü olan butik otel için destek aldık. Bu destek hem maddi yönden hem de kamu kurumu desteği olması nedeniyle bizi onurlandırdı. Projenin ikinci bölümünde Yunt Dağı yöresinin taş evlerinden oluşmuş bir zaman geçidi müzesi var. Bu müze; Asya'dan gelirken getirdiğimiz toprak evler ve Anadolu'ya geldiğimizde kurduğumuz taş evlerden oluşuyor. Taş evleri de halı kilim gibi bu bölgenin geleneksel el sanatlarını ve folklorunu yansıtacak şekilde düzenledik. Oba evlerde Asya çadırlarının görünüşünü aynen koruduk, fakat iç görünüşte gereken konforu sağlamaya çalıştık. İçeriye TV, klima gibi konfor elemanları yerleştirdik. Ayrıca 30 m²'lik yatak odalarının yanı sıra çok amaçlı faaliyetlerde kullanılmak üzere 120 m²'lik bir de toplantı çadırı oluşturduk. Ayrıca TKDK'dan aldığımız destek ile tesis içerisine 35 adet hobi bahçesi kurduk. Hobi bahçesi artık kent yaşamında doğadan kopan insanların doğaya geri dönüşü için bir başlangıçtı ve bu projemizde çok ilgi gördü" şeklinde açıklamalarda bulunmuştur.

Resim 1: Obasya- Manisa/Yunusemre/ Ortaköy **Kaynak:** <https://www.obasya.com.tr/>

Balıkesir İl Koordinatörlüğü'ne 12. Çağrı ilanı döneminde IPARD programının Kırsal Turizm başlığı altında Çakırbey Kır bahçesi projesi Çakırbey Kardeşler tarafından sunulmuştur. Proje 199 m²'lik kapalı ve zeytin bahçelerinin içinde olan açık alanlardan oluşmaktadır. Bu proje %50 (85.999,55 ₺) hibe desteği almıştır.

Bursa'da Aslanlar Otel, Çanakkale'de Doyuranlar Ata Otel, Çanakkale'nin Ayvacık ilçesinde Sessiz Hüsün köyünde Sunaba Kasrı Oteli, Denizli'de Ece Otel ve Aquapark, Kastamonu'da Gököy Yaşam Resort Oteli, Aydın/Ordu Boztepe'de Akamoy (buraya gel) konaklama tesisi, Uşak'ta Park Otel, Van/Edremit ilçesi Van gölüne yakın mesafede Aquapark tesisi gibi nice güzel projeler IPARD programının Kırsal Turizm bileşeni adı altında hayata geçirilmiştir.

3. SONUÇ ve ÖNERİLER

Geçmişte ve günümüzde de hala birçok kırsal alandan, iş imkanlarının yetersizliğinden dolayı daha iyi şartların olduğu kent vb. yerlere göç devam etmektedir. İş imkanlarının olmadığı kırsal alanların; altyapı, eğitim, sağlık vb. imkanlardan da yoksun oldukları bilinen bir gerçektir. Kırsal alanlarda yaşayanların kaderini değiştirmek ve göçü önlemek için çıkar yolların arandığı günümüzde çare olarak görülen en önemli hamle kırsal kalkınmadır. Kırsal kalkınmanın temel amacı; kırsal bölgelerin veya yerlerin sahip oldukları kaynakların etkin bir şekilde kullanılmasıyla kent ile kırsal arasındaki sosyo-kültürel ve ekonomik gelişmişlik farkını en aza indirmek, kırsal alanlarda istihdam imkanlarını arttırarak kente göçü önlemek ve kırsal alandaki insanların yaşam standartlarını yükseltmektir (Çeken vd., 2011).

Kırsal kalkınma hamlesinin en önemli bileşenlerinden birisi ise kırsal turizmdir. Kırsal turizmin kırsal kalkınmada kullanılmasının, kırsal alanlarda yaşayanların yaşam standartlarını yükselteceği yönünde genel bir kanı bulunmaktadır (Kuşat, 2014). Kırsal turizm, birçok özelliklerinden dolayı, turizm türleri içinde çevre ve kültür ile en uyumlu, olumsuz etkileri en az olan bir turizm çeşididir (Soykan, 2003). Kırsal turizm, yörenin doğal, kültürel ve tarihsel değerlerinin geleneksel doku içinde ve yine geleneksel yaşam biçimi bozulmadan turizme kazandırılmasında izlenebilecek önemli bir yoldur (Aydm, 2012).

Bu bağlamda; kırsal alanların kalkınması için atılan kırsal kalkınma adımlarından birisi, AB üyeliğine aday ülkelere yönelik oluşturulan kırsal kalkınma programlarıdır. Bu programlar vasıtasıyla hazırlanan projelere yönelik oluşturulan fonlar, projelerin gerçekleştirilmesinde hibe desteği vermek suretiyle kullanılmaktadır. Katılım Öncesi Mali Yardım Aracı (IPA) ve bunun bir bileşeni olan Kırsal Yardım Programı (IPARD) bu amaçla aday ülkeler için geliştirilmiş olan programlardır (Aslan vd., 2016). Yaklaşık 15 yıldır uygulanan IPARD programının sağladığı fonlarla binlerce projenin hayata geçirildiği anlaşılmaktadır. Hayata geçirilen projeler sayesinde, kırsal alanların kalkınmaya başladığı, istihdamın arttığı, göçün azaldığı, hatta tersine göçün başladığı gözlemlenmektedir. Kısacası bu programların amaçlarına ulaşmaya başladığı ifade edilebilir.

Kırsal kalkınmanın önemli bileşeni olan kırsal turizm alanında da Türkiye'nin hibe verilen 42 ilinde birçok turizm projesinin hayata geçirildiği anlaşılmaktadır. Bu projeler arasında; ekolojik konaklama tesisleri, oteller, aquaparklar, çiftlik evleri, Kır bahçesi, oba kültürünün yansıtıldığı Obasya projesi gibi işletmeler bulunmaktadır. Geline bu noktada IPARD programının sağladığı başarı bu programa olan ilgiyi ve güveni arttırmıştır. 2020 yılında tamamlanması gereken proje henüz sonlandırılmamıştır. Başvurular hala kabul edilmektedir.

Sonuç olarak; geçmişte birçok imkansızlıklardan dolayı girişimcilerin ve yerel halkın elini kolunu bağlayan şartlar artık değişmiştir. Desteklenen kırsal alanlarda fikri olan ve proje hazırlayan herkese ortalama yatırım tutarının %50'si oranında hibe verilmektedir. Diğer %50'lik dilim içinde anlaşmalı bankalardan kredi kullandırma imkanları bulunmaktadır. Özetle, artık yatırım yapmak oldukça kolay hale gelmiştir. Girişimcilere tavsiyemiz, kırsal alanlarda kırsal turizm projeleri üreterek hibe programlarına başvurmalarıdır. Kırsal alanların ve yerel halkın kalkınması için kırsal turizm aracını kullanmanın yöreye ve yöre halkına katkılarının çok olacağı kaçınılmaz bir gerçektir.

KAYNAKÇA

- Akyol, C. (2012). Kırsal Turizmde Ev Pansiyonculuğu Modeli ve Karadeniz Örnekleme Artvin. *International Journal of Social and Economic Sciences*, 2(2), 79-83.
- Aslan, S., Demirhan, Y. ve Ertaş, M. (2016). AB katılım öncesi mali yardım aracı kırsal kalkınma bileşeni (IPARD I) ve Mardin iline etkileri. *Akademik yaklaşımlar dergisi*, 7(1), 232-254.
- Aydm, O. (2012). AB'de kırsal turizmde ilk 5 ülke ve Türkiye'de kırsal turizm. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 2012(2), 39-46.
- Çeken, H., Karadağ, L. ve Dalgın, T. (2011). Kırsal Kalkınmada Yeni Bir Yaklaşım Kırsal Turizm ve Türkiye'ye Yönelik Teorik Bir Çalışma. *Artvin Çoruh Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, 8(1), 1-14.
- Erdağ, N. (2015). IPARD Kırsal Turizm Destekleri, <http://www.nevzaterdag.com/ipard-kirsal-turizm-destekleri/>
- Esengül, K. (2005), *Kırsal Kalkınmada Yeni Bir Yaklaşım Kırsal Turizm*. T.C. Sivas Belediye Başkanlığı Sivas Kaplıcaları ve Turizm Potansiyeli Sempozyumu, s.168-171.

- Etikan, S. ve Çukur, T. (2011). Kırsal turizm faaliyetlerinin Çomakdağ-Kızılağaç Köyü el sanatları üzerine etkisi. *Art-e Sanat Dergisi*, 4(8), 1-15.
- Kızılaslan, N., ve Tayfur, Ü. N. A. L. (2013). Manisa Spil dağı milli parkı kırsal turizm potansiyelinin belirlenmesi. *Gaziosmanpaşa Bilimsel Araştırma Dergisi*, (7), 10-29.
- Kuşat, N. (2014). Sürdürülebilir Kırsal Kalkınma İçin Bir Alternatif Olarak Kırsal Turizm ve Türkiye’de Uygulanabilirliği, *Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 10(2), 65-87
- Marmarapaintball, (2018). Paintball Nedir? <https://www.marmarapaintball.com/paintball-nedir/>
- S.S. Obasya Turizm Geliştirme Kooperatifi, (2011). Obasya Projesi, <https://www.obasya.com.tr/>
- Soykan, F. (1999). Doğal Çevre ve Kırsal Kültürle Bütünleşen Bir Turizm Türü: Kırsal Turizm. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 10(1), 67-75.
- Soykan, F. (2003). Kırsal turizm ve Türkiye turizmi için önemi. *Ege Coğrafya Dergisi*, 12(1), 1-11.
- Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu, (2021). IPARD Programı, <https://tkdk.gov.tr/>
- Soykan, F. (2006). *Avrupa’da Kırsal Turizme Bakış Açısı ve Kazanılan Deneyim*. II. Balıkesir Ulusal Turizm Kongresi, Balıkesir, 20-22 Nisan,71-87.
- Türk Dil Kurumu [TDK] Türkçe Sözlük, (2021). Kırsal, kırsal alan ne demek, <https://sozluk.gov.tr/>
- Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu [TKDK] (2021). Kırsalda 493 Projeye 875 Milyon TL Hibe Verilecek, <https://www.tdk.gov.tr/Duyuru/kirsalda-493-projeye-875-milyon-tl-hibe-verilecek-10999>
- Türkben, C., Gül, F., ve Uzar, Y. (2012). Türkiye’de Bağcılığın Tarım Turizmi (Agro-Turizm) İçinde Yeri ve Önemi. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 2012(2), 47-50.